

LIDA DIJKSTRA

DE WONDERVERTELLER

Over de reizen van Marco Polo

Met illustraties van Djenné Fila

LIDA DIJKSTRA

DE WONDERVERTELLER

Over de reizen van Marco Polo

Met illustraties van Djenné Fila

LUITINGH-SIJTHOFF

Inhoud

- Buitelzinnen 7
Groots idee 11
De man met de zwarte vinger 15
Ons-ons-ons 20
Brief voor Peter 23
Een scharnierpunt 27
De lezer wil spektakel 32
De smerige sleutelsmid 43
Stom heen- en weergereis 47
Het verschil tussen mensen 51
 Kameel 53
 Zeboe 54
Een harige zak met botten 56
 Oester 56
 Sakervalk 64
Drijvende doodskisten 65
De krankzinnige karavaan 72
 Stekelvarken 77
De smaak van papaver 78
 Bergpaard 79
 Wild schaap 82
Zandgeesten 87
Onverwacht bezoek 93
Languit op je buik 96
 Muskushert 97
 Kwartel 102
Witte pantoffels 106
 Olifant 107
De zwevende beker 113
 Perzische leeuw 114
Een man valt zeven keer 118
 Hermelijn 119
De reijsjas 125
Jachtpartij 130
 Kraanvogel 132
Gezant van de chan 134
De leeuwenbrug 137
De paiza deed zijn werk 143
 Zijderups 145
De derde reis 153
 Grijze walvis 153
 Wolhoen 154
 Eenhoorn 155
Het aller 156
 Krokodil 160
Weg terug 165
Schuilkisten 173
Taaie rakkers 181
Het feest van de eeuw 187
Topina, dat ben ik 195

Wie is 202
Wat is 204
Waar ligt 207
Is alles wel écht gebeurd? 207

Begrippen die de eerste keer cursief staan, vind je in de verklarende woordenlijst achterin.

BUITELZINNEN

Genua, 1298

7

Mijn spiegelbeeld keek me boos aan vanuit de plas water op de vloer. Ze stak haar tong uit. Dwarse piekharen waren onder haar mutsje vandaan gesprongen.

Met een plons kwakte ik de boender terug in de emmer. Overal op de tegels stonden vieze voetafdrukken die ik weg moest schrobben. Dat was mijn taak hier in het palazzo San Giorgio. Net als met grote dienbladen vol eten langs de gevangenen sjouwen, de vuile vaat bij de haven spoelen en de po's een stukje verderop in datzelfde water legen.

Mijn twee jurken waren behoorlijk versleten geweest op de dag dat ik ze kreeg. Iemand had ze voor mij al gedragen – of misschien zelfs wel twee iemanden. Maar ik moest blij zijn dat ik kleren en een baan had, dat begreep ik wel. Eén misstap en ik werd weer teruggestuurd naar het klooster waar ik de eerste elf jaar van mijn leven had doorgebracht.

Aan de gevangenen was ik intussen aardig gewend. Ik mocht niet met hen praten. Sommigen stonken en graaiden naar me als ik hun eten door het luik duwde, maar er zaten ook keurige types tussen. De opvallendste had een cel zo groot als een feestzaaltje. Marco Polo, heette hij. Hij was een beroemde koopman en ontdekkingsreiziger uit Venetië.

Elke dag ontving hij bewonderaars, ook al zat hij achter tralies. Aan het begin van zijn straftijd was het er af en toe eentje, maar tegenwoordig hield de directeur een agenda voor hem bij.

Zijn reputatie was als een lopend vuurtje door de straten van Genua gesneld. Edelen, bisschoppen, legeraanvoerders – iedere hoge pief wilde uit de eerste hand over zijn reizen horen.

De vloer werd tienmaal zoveel beviezevoetstapt sinds hij hier was. Daarom wilde ik een hekel aan hem hebben, maar dat ging

niet. Want hij was altijd vriendelijk tegen me en maakte graag grapjes.

Maar één keer had ik hem door het dulle heen gezien. Dat was op de dag dat hij hier naar binnen werd gesleept. Witheet was hij toen. Omdat zijn schip en geldbuidel waren afgepakt, maar ook om zijn jas. Als een dulle stier stond hij te loeien om zijn reisjas, terwijl hij door de cipier in bedwang werd gehouden.

‘Waardeloze, kapotte of smerige bezittingen worden door het leger opgeruimd,’ had de directeur uitgelegd.

‘En wie bepaalt wat waardeloos is en wat niet?’ schreeuwde Marco Polo schuimbekkend. ‘Geef me mijn jas terug!’

Stilletjes hoorde ik het aan. Ik vermoedde dat die jas bij lorrenboer Luigi in de steeg bij de San Donato terecht was gekomen, daar gingen onze vodden naartoe.

‘Ik zal zien wat ik kan doen,’ had de directeur met een pruimenmondje gezegd, en ik wist dat hij dus niets zou gaan doen.

Daar was hij goed in.

Maar ik hield mijn mond. Dat was er eerder in het klooster wel ingeslagen. Als je niets zei, kon je ook niets verkeerd zeggen. Heel soms ging het mis. Dan wilde een zin zomaar naar buiten. Een buitelin die zich niet liet tegenhouden. Net of je de hik had. Dat gebeurde weken later. Ik duwde het eten van Marco Polo door het luik in zijn celdeur. Opeens plopte er een vraag tevoorschijn. ‘Messer Marco, waarom is die verdwenen jas zo belangrijk voor u?’

Hij hield zijn hoofd schuin terwijl hij me opnam. ‘Wat? O, het was een aandenken uit Constantinopel. Tijdens mijn grote reizen droeg ik steeds zulke exotische jassen. Ik verstelde ze met lapjes stof uit verre landen. Deze had ik op de terugweg gekocht. Hij was nog niet zo oud. Zonde om weg te doen.’

Waar die man zich druk om maakte. ‘Waarom zit u hier?’ Verdraaid, als er één zin naar buiten glipte, roetsjte de volgende er zo achteraan.

‘Omdat Venetië de zeeslag tegen Genua heeft verloren,’ antwoordde hij. ‘Alle commandanten zijn vastgezet, en ik was er

eentje van. Stomme pech. Ze hebben mijn schip weggesleept. Ik hoop dat het nog heel is. Ooit haal ik het terug, reken daar maar op.'

'Waarom hebben Genua en Venetië ruzie, dan?'

Hij keek me recht aan. 'Alle oorlogen gaan over hetzelfde: land, geld en wij-zijn-beter-dan-zij. Genua wil de handelsroutes naar het oosten beheersen. Venetië ook. Genua wil de rijkste en machtigste stadstaat zijn. Venetië ook. En al snel begint dan het schieten, het plunderen, het tot zinken brengen en vermorzelen. Wij hebben gelijk. Zij niet. Zij begonnen. Wij niet.'

'Maar kunnen ze het niet beter uitpraten?' vroeg ik. 'Dan gaan er veel minder mensen dood.'

'Er komt altijd een moment dat de woorden op zijn,' zei mes-ser Polo. 'Dan willen de partijen elkaar liever uitroeien. Ik mag nog blij zijn dat ik hier terechtgekomen ben. En vertel eens, waarom zit jij hier?'

Ik knipperde met mijn ogen. Dat hij ook vragen ging stellen was niet de bedoeling. 'Ik werk hier,' zei ik kortaf.

'Dat zie ik. Maar waarom in de gevangenis, tussen de schooi-ers en raddraaiers? Wat vinden je ouders daarvan? Wat vind je er zelf van?'

Blijkbaar had Marco Polo ook last van buitelzinnen. 'Noemt u zichzelf een schooier?' vroeg ik in een poging om hem af te leiden. Ik had geen zin om hem het verhaal te vertellen van de baby die op een lentedag zo'n dertien jaar geleden was gevonden op de stoep van het Sant'Andreaklooster, maar een kwartiertje lopen hier vandaan. Van het kind dat meer vragen stelde dan de nonnen konden beantwoorden, dat te hard lachte in de klooster-gangen en het hoofd niet wilde buigen. Van de elfjarige die eens een brutale mond gaf toen ze een aframmeling kreeg van de abdis, en nog dezelfde dag werd weggestuurd.

'Ik ben alleen,' zei ik daarom maar. 'Tot ik trouw of meerder-jarig ben, woon en werk ik hier.'

'Hoe heet je?'

Gaat je niks aan! dacht ik opstandig. Ik kreeg de naam Maria

della Pietra niet door mijn keel. Maria die op de stenen is gevonden. Zo'n kille naam konden alleen een stel nonnen bedenken. Hij schuurde als de rand van een grof linnen hemd.

‘Straks haal ik het lege bord weer op,’ zei ik, en ik maakte dat ik wegkwam.

GROOTS IDEE

Wanneer ik mijn ronde langs de cellen deed, hoefde ik niet door de deuren naar binnen. Ik kon het eten via een luikje aan de gevangenen geven, en door datzelfde luik de volle, klotsende po's aannemen. Hoewel er deksels op zaten, moest ik soms toch kokhalzen als ik ze wegdroeg.

Door dat luikje in de deur ving ik soms ook delen van gesprekken op, zelfs als het dichtzat. In messer Marco's geval drongen er flarden van verhalen door de kieren. Verhalen over verre landen, vreemde volken en verzengende hitte.

Soms stal ik wat tijd. Dan ging ik met mijn rug tegen de muur van zijn cel zitten als hij bezoek had. Met mijn ogen dicht luis-terde ik mee. En even was ik dan niet meer in een gevangenis in Genua, maar ver weg.

Marco Polo was op zijn best als hij op de armstoel bij het raam zat. Zijn praatstoel, noemde ik die in gedachten. Vertellen is een kunst, en hij verstond die. Het was of je zijn avonturen zelf mee-maakte in je hoofd als hij aan het woord was. En dat was heel wat voor iemand zoals ik. Ik was Genua nog nooit uit geweest. In de stad kende ik elke straat en steeg, maar daarbuiten... Niks.

Marco Polo's verhalen maakten mijn wereld groter en kleuriger. Als hij maar drie zinnen zei, had ik alweer iets nieuws geleerd. Na een tijdje at ik mijn kliekjesmaaltijden zittend voor zijn deur op, tot het tijd was om weer iets te soppen of te dweilen. Dan mopperhobbelde ik naar mijn emmers en ging ik weer aan de slag.

De directeur wilde niet dat de gevangenen met elkaar in contact kwamen. Maar op een dag gebeurde dat toch. Door een paar zinnen die weer mijn mond uit floepten toen ik de bonenschotel voor het middagmaal rondbracht.

Ik klapte messer Marco's luik open. Omdat ik hem niet zag,

riep ik: ‘Eten, meneer!’ Ik kon het niet laten even naar binnen te gluren.

Marco Polo stond voor het raam. Hij had zijn handen rond de tralies geslagen. ‘Verveling, Topina,’ zei hij zonder zich om te draaien, ‘is de zwaarste marteling van de duivel.’

Noemde hij me nou Topina? Ik herhaalde de naam in mijn hoofd. Topina. Kleine muis. Eigenlijk was hij niet slecht gekozen. Een muis was grijs en onopvallend.

Marco Polo liep naar me toe en keek bedenkelijk naar het bord bonendrab dat ik op het plankje zette. De lepel was erin gevallen.

‘Maar u krijgt toch veel bezoek?’ kon ik niet nalaten te zeggen. Als ik zo kletste met de gevangenen, kwam ik in de problemen. Daar kon je op wachten.

‘Om als een gedresseerde aap steeds weer dezelfde verhaaltjes op te lepelen.’

Hij keek me aan, recht door het luikje. Zijn ogen glommen koortsachtig. ‘Vertellen. Niet geloofd worden. Weer vertellen. Geprezen worden. Nog eens vertellen. Bah!’

‘Wat is een aap?’ vroeg ik.

‘Neem dat bord maar weer mee,’ gaf hij als antwoord. ‘Modder smaakt beter.’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Goed dat ik het opeet, dan?’ Best brutaal, maar mijn maag knorde alweer als een varkentje. Ik viste de lepel op, nam meteen een hap en ging met volle mond verder. ‘Als je een verhaal opschrijft, hoef je het niet steeds te vertellen.’

Messer Marco keek me met opgetrokken wenkbrauwen aan.

‘Priegelwerkje, dat schrijven,’ ging ik verder. ‘Maar aan de andere kant van deze verdieping zit een man met een pot vol ganzenpennen opgesloten. Zijn vloer ligt bezaaid met stukken *perkament*. Hij maakt zijn eigen stinkinkt. Zijn rechterwijsvinger is helemaal zwart. Van de directeur mag hij allerlei schrijf-spullen in zijn cel hebben, zelfs een mes en een vuurtje, omdat hij dan niet lastig is. Daarvoor liep hij dag en nacht te

zaniken. Hij kent veel verhalen, net als u. Maar hij schrijft ze op. Dat is slim van hem, want een verhaal dat opgeschreven is, hoef je nooit meer te vertellen. Andere mensen kunnen het dan zelf lezen of voorlezen. Als ze kunnen lezen, natuurlijk.'

14

Messer Marco staaarde me aan alsof hij me voor het eerst zag. 'Topina toch,' zei hij. 'Wat een groots idee voor zo'n klein opdon-dertje. Vertel de directeur dat ik hem meteen wil spreken.'

De naam Topina beviel me echt. Het was of ik een geheim ver-bond met Marco Polo had gesloten. Ik lepelde de laatste happen naar binnen en liep weg, maar keek nog even over mijn schouder. 'Als de directeur hoort dat ik tegen u heb gepraat, krijg ik straf.'

'Maak je daar maar geen zorgen over,' zei Marco Polo ernstig. 'Dat laat ik niet gebeuren.'

DE MAN MET DE ZWARTE VINGER

‘Het spijt me, maar driemaal nee.’

Via de kieren naast het luik hoorde ik hoe de directeur een ontmoeting tussen Marco Polo en de schrijver weigerde. Ik kon het gezicht van de directeur niet zien, maar wist hoe hij nu een pruimenmondje trok en van zijn hakken op zijn voorvoeten wipte. ‘U krijgt al veel meer vrijheden dan gebruikelijk, messer Polo. Maar contact tussen u en Rustichello da Pisa is ongehoord. Het is hier geen gasthuis, begrijpt u? De kans dat er complotten worden gesmeed... Niet dat ik u verdenk van iets. Maar het risico is gewoon te groot.’

‘En mijn eigendommen?’ vroeg messer Marco.

‘Daar ben ik mee bezig,’ zei de directeur.

Toen hij naar buiten kwam, schoot ik een nisje in waar hij me niet kon zien. Zijn hakken tikten *niet heus, niet heus, niet heus* op de marmeren vloer terwijl hij wegliep. Ik wachtte tien tellen, ging toen weer naar cel vierentwintig en deed het luikje open. Er klonken een vloek, een klap en een pijnkreet waar ik van schrok.

Marco Polo keek vermoeid en hij schudde zijn ontvelde knokkel heen en weer toen hij naar me toe liep. Op de stenen muur zag ik een veeg rood. ‘Heb je het gehoord? Geen schrijver,’ zei hij grimmig.

‘Hm,’ zei ik.

‘Wat betekent dat?’ Hij wreef zijn voorhoofd alsof hij hoofdpijn had.

‘Een directeur kan niet overal tegelijk zijn,’ antwoordde ik. ‘Is over een kwartiertje goed?’

Ik wachtte zijn reactie niet af, maar liep rustig, om geen aandacht te trekken, de holgesleten stenen traptreden af naar de kelder van het palazzo. De muren onder de lage gewelven waren bespikkeld met schimmel. Ik greep een klikke ravioli van een schap. Voor mezelf stelen zou ik nooit doen, zelfs niet als ik hon-